

Malların kitlesel üretim ve dağıtımının giderek artmasıyla, XIX. yüzyıldan itibaren markaların ticaret ve ekonomi için ne denli yaşamsal öneme sahip olduğu anlaşılmıştır.

Kaynakça

- Arnold, Tom ve Frank S. Vaden (1971). *Invention Protection for Practicing Engineers*. New York: Barnes and Noble.
- Boehm, Klaus (1967). *The British Patent System*. London: Cambridge University Press.
- Bryant, Joy L. (1999). *Protecting Your Ideas*. London: Academic Press.
- Carr, Laurance H. A. ve J. C. Wood (1959). *Patents For Engineers*. London: Chapman and Hall.
- Foster Frank H. ve Robert L. Shook (1993). *Patents, Copyrights and Trade Marks*. New York: John Wiley.
- Hirř, Ernst (1948). *Fikri ve Sınaf Haklar*. Ankara: Ar Basımevi.
- Klitzke, Ramon A. (1964a). "History of Patents- Abroad." *The Encyclopedia of Patent Practice and Invention Management*. Robert Calvert (der.) içinde. New York: Reinhold Publishing. 384-394.
- Klitzke, Ramon A. (1964b). "History of Patents-US". *The Encyclopedia of patent Practice and Invention Management*. Robert Calvert (der.) içinde. New York: Reinhold Publishing. 394-404.
- Rudofsky, Bernard (1952). "Notes on Early Trademarks and Related Matters." *Trademark Design*. Egbert Jacobson (der.) içinde. Chicago: Paul Theobald Publisher. 1-38.
- Tekinalp, Ünal (1999). *Fikri Mülkiyet Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.

Armand Mattelart'la Söyleşi

Nilgün Tural
Ankara Üniversitesi,
İletişim Fakültesi

Söyleşi

Sunuş

Fransız iletişimci Armand Mattelart iletişim bilimleri alanında yazılmış önemli eserlere imza atmış bir araştırmacı ve toplumsal hareketlerde aktif olarak yer alan bir entelektüeldir. 1960'lı yıllardan bu yana bir piyasa olarak iletişim alanının geçirdiği dönüşümleri adım adım izlemektedir. Öyle ki, bu piyasadaki tüm çalkantılar Mattelart'ın elinde bugünü anlamamızı sağlayan analizlerle inceden inceye işlenir, tüketim toplumu, enformasyon toplumu ve küreselleşen dünya gibi söylenler birbirinin ardısına gerçekliklerine yeniden kavuşturulur. 1953-1973 yılları arasında Latin Amerika'da yaşamış olan Mattelart Üçüncü Dünya'nın yaşadığı tüm sorunlarla yakından ilgilenir. İlgisi yalnızca akademik bir ilgi olmakla kalmaz, adına yaraşır her entelektüellin yaptığı gibi Mattelart, bu ilgiyi yaşadığı dünyayı sorgulayan bir entelektüelin dünyanın gidişatına yön vermeyi denemesinin bir aracına dönüştürür.

Türkçe'ye 1995 yılında çevrilen ilk eseri *Beyin İğfal Şebekesi: Uluslararası Reklamcılık* adlı yapıtı bunun iyi örneklerinden biri olarak nitelenebilir. Söz konusu kitap Fransa'da 1989 yılında yayınlanmıştır. Eser, seksenli yıllardan itibaren tüm dünya dillerine pelesenk olan küreselleşmenin reklamcılığın uluslararasılaşması boyutu açısından incelikli bir şekilde yapılmış analizini konu almaktadır. Kitabın yalnızca akademik bir ilginin ürünü olmadığını, ama aynı zamanda militan bir

entelektüel müdahale olduğunu belirtmek gerekir. Çünkü bugün iletişim alanındaki politikaların ve hukuki yapıların altüst olmasıyla açıkça farkına vardığımız kuralsızlaştırmaların ve düzensizleştirmelerin tartışılmaya başladığı tarihlerde bu tartışmaların piyasanın yararına yürütülmesini belirleyen reklam sektörüdür. Demokrasinin ve kamu hizmeti anlayışının temel parolası olan ifade özgürlüğü, reklam sektörünün piyasacı argümanları sayesinde birden bire ticari ifade özgürlüğü olarak yeniden formüleleştirilecektir. Reklamcılığın küreselleşme trenine en hızlı binen sektör olmasının yanı sıra, 90'lı yıllar Mattelart'ın deyişiyle "reklam ile iletişim arasında semantik bir kaynaşma"nın ortaya çıktığı yıllardır. İktisadi aklın gereğini mükemmelen yerine getiren reklamcılık aynı zamanda zihinlerin ve tahayyüllerin de başat biçimlendiricisi olma rolüne soyunmuş ve kendisi dışındaki alanların işleyiş mantığını da dönüştürmeye başlamıştır.

Giderek artan sayıdaki kamu kurumu ve kuruluşu, yurttaşlara ve kullanıcılara seslenmek için reklamcılık sanatına ve reklamın düşselliğine başvurmaktadır. Tek kelimeyle, "reklamcılık paradigması" diğer iletişim türleriyle giderek daha fazla içli dışlı olmaktadır ve kendini mümkün tek şey olarak dayatma eğilimindedir (1995: 17).

Uluslararası Reklamcılık'ta bu dayatmanın mantığını çözümlenirken, Mattelart'ın Michele Mattelart'la birlikte kaleme aldığı İletişim Kuramları Tarihi kitabında disiplinlerarası bir çalışma alanı olan iletişimin belli başlı paradigmalarının tarihsel

bir bakış açısıyla yeniden ele alınmasıyla yetinilmez, aynı zamanda günümüz dünyasının güncel sorunları entelektüel bir sorgulama süzgecinden geçirilir:

...birçokları eşit olmayan bir değiş tokuşun varlığını yadsına hakkını kendi kendilerinde görürler... yeni liberal free flow of tezine (haklılık kazandırılır). Kısıtlanmasız dünya pazarı olgusu "ticari düşünce özgürlüğü" ile demokrat düşünce özgürlüğünü gerilim içine sokar (1988: 136).

Geçtiğimiz günlerde dilimize kazandırılan *İletişimin Dünyasallaşması* kitabında Mattelart iletişim ağlarının dünyayı çepeçevre sarmasının gerçekte ne anlama geldiğini şöyle ifade eder:

İletişim ağı, değişmez bir vaat olarak, dayanışmacı olması nedeniyle daha iyi olan bir dünyayı simgeler. Karayolundan demiryoluna, demiryolundan "bilgi otoyollarına" varıncaya kadar bu inanç, teknik kuşaklar doğrultusunda her seferinde yeniden canlandırılmıştır. Ama iletişim ağları, her zaman, dünya egemenliğini amaçlayan savaşların odağı olarak kalmıştır (2001: 10).

Armand Mattelart 22-24 Aralık tarihleri arasında İstanbul'daydı. Kendisiyle yeni iletişim ve dünya düzeni hakkında tartışma ve kimi eserleri üzerine söyleşme fırsatı bulduk

- İlk sorum sizin de biraz önce sorulara göz atarken gördüğümüz gibi oldukça genel bir soru. Bugünkü dünya iletişim sistemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Armand Mattelart: Söylediğiniz gibi epey geniş kapsamlı bir soru bu. Dünya iletişim sisteminde 1998 yılından itibaren radikal bir değişikliğin ortaya çıktığını düşünüyorum. Bunun telekomünikasyon sisteminin tamamen kuralsızlaştırılması olduğu kanısındayım. Bu olgu iletişim ağlarının mimarisinin temelinde yer alır. Sanayileşmiş büyük ülkeler 1 Ocak 1998 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü'nde ortak bir karar aldı. Bu karar, kamusal telekomünikasyon hizmetlerinin rekabete açılmasını öngörüyordu ve bu nedenle de tüm telekomünikasyon sistemini düzensizleştirdi. Yani, söylemek

istediğim iletişim sistemlerinin gitgide daha fazla özelleştirildiğidir. Söz konusu kararlar rekabet hemen her yere sokulmuş olduğu için yeni tip bir ağlar operatörünün telekomünikasyon alanına girmekte olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz. Bunun kanıtını ise, AOL ile Time&Warner'ın birleşmesinde görüyoruz. Telekomünikasyonun kuralsızlaştırılmasıyla birlikte sektörde farklı iletişim araçlarına aynı anda sahip olan büyük gruplar oluşmaya başladı. Bu büyük gruplar hem ağ operatörlerini hem de içerik endüstrilerini tek bir yerde topluyor. Yani hem akışın gerçekleştiği ağlar hem de içerikleri üreten şirketler aynı çatı altında toplanıyor. Alandaki en temel ve radikal değişikliğin/dönüşümün bu olduğu kanısındayım. Bunu biraz önce söylediğim gibi AOL ile Time&Warner'ın birleşmesinde açıkça görüyoruz. Bu grup aynı zamanda CNN'in de sahibidir. Aynı olguyu Fransa'da ise telekomünikasyon alanında dünyanın ikinci büyük grubu olan Vivendi&Universal'de görüyoruz. Bu tür tüm gelişmeler son üç yıldır yaşanmaktadır.

- Sanırım bunlar yeni oluşumlar oldukları için Uluslararası Reklamcılık kitabınızda bu örnekler yok. Ancak, kitabınız bu yeni oluşumların 70'li yıllardaki nüvelerini açıkça gözler önüne seriyor.

Armand Mattelart: Son yıllarda gerçekten de yapısal bir değişim ortaya çıktı. Bununla söylemek istediğim, büyük iletişim gruplarının teknolojik bir yöndeşmeyi hedefliyor olmasıdır. Bu büyük gruplar yayınevlerini, müzik şirketlerini, film stüdyolarını ve kablolu televizyon ağlarını kontrol ediyor. Bu gerçekten temel ve yapısal bir olgudur.

- Bunların yanı sıra, başka ne tür değişimlerden söz edilebilir?

Armand Mattelart: Bir başka değişim ise daha da yenidir. Ama buna karşın bu da çok temel bir değişimdir. Çünkü on yıl önce Körfez Savaşı'nın yaşandığı dönemden farklı olarak, günümüzde pantelevizyonların yani, aynı dili konuşan bir çok ülkeye yönelik yayım yapan televizyonların bulunduğu bölgelerin oluştuğunu görüyoruz. Buna örnek olarak El-

Cezire'yi verebiliriz. Bu geçekten de çok ilginç bir gelişme, çünkü 1990 yılında Körfez Savaşı sırasında yalnızca CNN vardı, bugün ise Afganistan Savaşı olup biterken en azından başka bir televizyon, yani El-Cezire var. Bu örnek, uluslararası televizyon yayıncılığı panoramasında bir değişim olduğunu gösteriyor.

- *Bu değişim küreselleşmeye yalnızca karşı olmakla yetinilmemesi gerektiğini, ama ona karşı aktif bir şekilde mücadele edilmesi gerektiğini de göstermiyor mu?*

Armand Mattelart: Tabii ki, küreselleşmeye karşı olunamaz. Sorun gerçekten de küreselleşmeye karşı olunması ya da olunmaması değil. Gerçekten dayanılmaz ve korkunç olan, gazetelerin insanları günümüzdeki küreselleşme modelini eleştirenlerin dünyanın bütünleşmesine karşı olduğuna inandırmayı başarmış olmasıdır. Çünkü günümüzde küreselleşme karşıtlığından söz edilmeye başlandı. Bu gerçekten de absürd bir şey. Çünkü, küreselleşme karşıtları nosyonu gerçekten hiçbir şey ifade etmiyor. Çünkü her halükarda tikel gerçekliklerin bütünleşmesi süreci tarihsel olarak hep var oldu. Bu süreç hep daha iyiye ulaşmayı amaçlamıştır. Bugünkü dünya küresel sistemine yöneltilen eleştirilerin hedefi, yalnızca çok az sayıda bireyin lehine işleyen bir büyüme modelidir. Demek ki bugün belki de en ivedi olarak yapılması gereken savaşlardan biri sözcükler savaşıdır. Cenova'daki toplantıdan, yani geçen yıl İtalya'nın bu kentinde yapılan gösterilerden beri küreselleşme karşıtı sözcüğü doğal bir sözcüğe dönüştü. Ama sonuç olarak bu sözcük kendisiyle birlikte başka terimlerin de taşıyıcılığını yapıyor. Günümüzde bir çok sözcüğün doğası tamamen bozulmuştur. Fiilen varolan yoğunlaşma (concentration) mantıklarının (örneğin, AOL&TimeWarner, Vivendi&Universal gibi) yanı sıra, dünya iletişim sistemini farklı amaçlarla kullanmayı deneyen girişimler de mevcut. Örneğin, uluslararası toplumsal hareketlerin söz konusu sistemi kullanma biçimi bunların arasında yer alır. Günümüzdeki iletişim olanaklarının farklı kullanımlarının gerçekten önemli olduğunu düşünüyorum. Her şeyi birbirine karıştırmamak

gerek. Şu an iletişim araçlarının ve iletişim ağlarının sahipliği konusunda gerçek ve yapısal bir alt üst oluş yaşanmaktadır.

- *Tüm bunlarla bağlantılı olarak reklamın sözünü ettiğiniz iletişim sistemi içindeki rolünü nasıl değerlendirebiliriz?*

Armand Mattelart: Bu gerçekten çok ilginç bir soru. Bu soru bana size Uluslararası Reklamcılık kitabını niye yazdığımı söyleme fırsatı tanıyor. Öncelikle Fransa'da kitabın 1989 yılında yayımlandığını hatırlatmak isterim. Yani kitap şu an 12 yaşında. Neden bu tarihte reklamı incelemeye karar verdim? Çünkü tam olarak bu tarihte kitle iletişim araçları sisteminin kurallarını kaldırılmasına (*deregulation*) ilişkin büyük tartışmalar özellikle Avrupa'da (Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi kurumlarda) ve ayrıca da büyük uluslararası örgütlerde gündeme getirilmeye başlamıştı. İlk büyük tartışmalar teknolojiye ilişkin tartışmalar değil, öncelikle reklam düzenlemelerine ilişkin tartışmalardı. Bunun gerçekten önemli olduğu kanısındayım. Çünkü reklam lobileri daha sonra teknoloji hakkında ortaya çıkacak olan tartışmaların öncülüğünü yaptılar. Reklam uzamlarının (yani televizyon ve radyoda reklamların yer alabileceği ve yer alamayacağı zaman aralıklarının, çocuklara yönelik reklamların yayınlanma saatlerinin düzenlenmesi gibi) düzenlenmesi-düzenlenmemesi tartışmaları esnasında reklam lobileri kendini-düzenleme teorilerini ve doktrinlerini -bu da aslında her şeyi piyasanın düzenlemesi doktrininden başka bir anlama gelmez-meşrulaştırmak amacıyla örneğin Avrupa Topluluğu'nda ticari ifade özgürlüğü nosyonunu herkese kabul ettirmeyi ve meşrulaştırmayı başardılar. İşte tam da bu esnada, örneğin Hollandalı reklamcılar ticari ifade özgürlüğünün anayasada yer alması gerektiği şeklindeki taleplerini dile getirdiklerine tanık olduk.

-*Gerçekten de Uluslararası Reklamcılık'da örneklerini verdiğimiz reklam şirketlerinin yöneticilerinin etkinliklerini tanımlamak ve meşrulaştırmak için ürettikleri söylemlerde neredeyse eşitlik, özgürlük ve kardeşlik gibi demokratik değerlerin bu mesleğin temel değerleri olduğu gibi bir iddia ile karşı karşıya kalıyoruz.*

Armand Mattelart: İşte tam da bu kitabın yazılmasına da vesile olan tarihsel uğraktan itibaren nosyonların içerdikleri değerler erozyona uğramaya başladı. Örneğin demokrasi sözcüğü günümüzde küresel demokratik piyasayı işaret etmek üzere kullanılabilir hale geldi. Reklamı bu nedenle incelemek istedim. Bu tarih gerçekten belirleyici bir andır. Bu belirleyici anda reklam, lobilerin oluşturulmasında, başka bir ifadeyle kamusal otoritelerin, devletlerin ve sivil toplumun iletişim sistemindeki piyasa mantığına karşı çıkmalarını engellemek için piyasa toplumu temsilcilerinin (aslında reklam sektöründeki şirketlerin) argümanlarının inşasında etkin olarak rol aldı. Böylece, reklam alanının piyasa mantığı uyarınca düzenlenmesine sivil toplumun karşı çıkması engellenmiş oldu. Ardından aynı mantık, yeni iletişim teknolojilerine ilişkin düzenlenmelerde de olduğu gibi benimsenmeye başladı. Avrupa Birliği'nde 1974-75 yıllarından itibaren yapılan tartışmalar reklamı konu alan tartışmalardır. Sorulan soru reklamın kurallara bağlanmasının gerekip gerekmediğiydi. Bu esnada, Avrupa Devletleri reklam alanının düzenlenmesine ilişkin herhangi bir tutuma sahip değillerdi. Bu devletler peyderpey kendilerine bir konum belirlediler. Bu konum da reklam sektörünün piyasa mantığıyla formüleştirdiği argümanları kabul etmek oldu. Kamusal iradenin reklam sektörü karşısında yenik düştüğü bu bağlamda reklamı incelediysem, reklam konusu öyle durup dururken aklıma düşen bir konu olduğundan değildir. Aksine, küreselleşme doktrini sürecinin inşasının başladığı bir dönemde reklam üzerine çalışmak neredeyse bir zorunluluktu. Çünkü *corporate* küreselleşme doktrini, ekonomik küreselleşmeye eşlik eden söylem, öncelikle reklam duyurularının eşliğinde doğdu. Bu söylemin taşıyıcılığını yapanlar ise büyük reklam şirketlerinin yöneticileridir. Bunu gerçekten açık bir şekilde ifade edebildim, anlaşıldı mı?

- Söyledikleriniz son derece açık ve anlaşılır. Ama, açık olmayan ya da anlaşılması güç olan başka bir şey var. Nasıl oldu da kamusallık anlayışı ABD'den farklı olan Avrupa devletleri ve Avrupalı sivil toplum örgütleri piyasa toplumu söyleminin çığırkanlığını yapan

reklam sektörü temsilcilerinin her şeyi özelleştirelim, piyasanın görünmez eli her şeyi düzenlesin türünden bir söylemine yenik düştüler? İşte asıl anlaşılması güç olan bu.

Armand Mattelart: Burada karşımıza çıkan sorun, örgütlü sivil toplumun çok önemli konulara ilişkin tartışmalara katılımı konusunda yaşanan bir sorundur. İster teknoloji konusundaki tartışmalar isterse reklam isterse de kitle iletişim araçları teması olsun bir katılım sorunu yaşanmaktaydı. Örgütlü sivil toplumun bu tartışmalara katılabilmesi ve piyasa mantığına karşı yalnızca basit bir reddediş olmayacak bir alternatif önerebilmesi için çok uzun bir zaman beklemek gerekti, üstelik hala da bu katılımın gerektiği gibi olabilmesi için biraz daha beklemek gerekecek gibi görünüyor. 1970-1980'li yıllardaki reklam üzerine yapılan tartışmalara yakından bakarsanız, bu tartışmalara kimler katıldı diye sorduğumuzda, katılanların yalnızca reklamı iyi ya da kötü reklam terimleriyle tartışan tüketici dernekleri olduğunu görürüz. Bu dernekler, reklamın savaş ağı ve ağların sinir sistemi olduğunun hiç de farkında olmadan bu tartışmalara katıldılar. Ağları ayakta tutan, işlemelerini sağlayan reklamdır. Ama dramatik olan, Avrupa Birliği'nde bu tür konuların rekabet mantığı doğrultusunda tartışılmaya başlamış olmasıdır. Yani tartışmaların genel çerçevesini rekabet hakkı oluşturdu. Bu nedenle bu tartışmalara müdahale edecek çok az sayıda toplumsal aktör vardı. Tartışmalar sınır ötesi televizyon yayıncılığına doğru evrildiğinde ise...

-Avrupa Birliği bir sınır ötesi televizyon yayıncılığı anlaşması yaptı sanırım.

Armand Mattelart: Bu gelişmelerin ikinci aşamasını oluşturuyor. Konu sanıldığından daha karmaşık aslında. Bugün bu ikinci aşamada sınır ötesi televizyon yayıncılığına ilişkin tartışmaların öneminin bilincinde olan toplumsal aktörler var. Bu konuda gerçekten örgütlü bir şekilde biraraya gelen gruplar var. Örneğin Fransa'da sanatçılar, sinemacılar sokaklara dökülüp gösteriler yaparak endüstri dünyasının aktörlerinin

hiçbir kamusal denetim kuralını kabul etmeyecekleri şeklindeki iddialarına karşı çıktılar. Avrupa Birliği'nin piyasa mantığının tuzağına ansızın düşmüş olmasının nedeni, sivil toplumların gerçekten çok can alıcı önemdeki tartışmalar konusunda bilinçlenmekte geç kalmış olmasıdır. Bugün bile, 2000 yılında tartıştıklarımız hala 1974, 1975 ve 1980'li yıllar. Şu an 2001 yılındayız, genel olarak söylendiği gibi küresellik karşısı toplumsal hareketler oluşmaya başladı. Bu hareketler Seattle, Cenova, Prag ve Washington gibi kentlerde gösteriler yapıyor. Geçtiğimiz Ocak ayında Porto Alegre'deydim. Orada ilginç bir şeye tanık oldum. Porto Alegre'deki ruh sağlığından, AIDS'e, kadın hareketine ve tarımcılık alanına kadar farklı konularda tartışmak üzere hazırlanmış 400 atölyeden sadece bir kaç ağların gelecekteki mimarisinin sorgulanmasına, yani teknoloji konusuna ayrılmıştı. Teknik konusundaki tartışmaların önemine vakıf kişiler bu tablo karşısında büyük bir hayal kırıklığı yaşadılar. Demek ki, sorunların kendilerini dayatmaya başlamaları için zamana ihtiyaç var. Sanırım zamanla bu açıdan bir gelişme ortaya çıkacak. Örneğin, entelektüel sahiplik hakkı aracılığıyla bu alanda da ilerlemeler kaydedilecek. Ama bunun için zamana gerek var.

- *Anlaşılan yeni iletişim teknolojilerinin öneminin bilincine varmak için büyük şirketlerin temsilcileri sivil toplum örgütleriüden daha az zamana ihtiyaç duyuyor.*

Armand Mattelart: Gerçekten çok önemli bir soruna değindiniz. Entelektüellerin, yani etrafta olup bitmekte olan şeyler üzerine düşünen insanların pek çoğunun öteki tarafa geçtiğini söylemek gerekir. Bu entelektüellerden çoğu dünyanın gidişatı hakkında eleştirel bir bakış açısına sahip olunması gerektiğini gerçekten unuttular ya da artık bunu önemsemiyorlar. Bu gerçekten de önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. Sanırım, günümüz için öncelikli olarak önem taşıyan şey, eleştirinin yeniden inşa edilmesidir. Ama, bu eleştirinin yalnızca entelektüellerin eleştirisi olarak formüle edilmesi yeterli olamaz. Tanımlanmakta olan, bilgiye

ya da bilginin belli bir parseline sahip olanlar ile toplum arasındaki ilişkidir. Entelektüellerin sisteme eklenmesi nedeniyle ortaya çıkan krizden sonra sorunların birebir doğrudan doğruya içinde yaşayan insanlarla organik bir dayanışmaya girilmesi gerektiğinin önemini kavrayan bir entelektüeller sınıfının yeniden oluşmaya başladığını söyleyebiliriz. Örneğin, yeni toplumsal hareketlerin yeni bir şeylerin oluşmakta olduğunun işareti olduğu kanısındayım.

- *Sistemin gerçek eleştirisinin sisteme ciddi bir alternatif sunarak yapılabileceğini düşünüyorsunuz.*

Armand Mattelart: Evet, ama çılgınca bir iyimserlik tuzağına düşmek de istemem. Hem ulusal olmaya devam etmesi gereken hem de ulusal sınırları aşması gereken yeni karşı çıkış biçimlerini ifade eden yeni toplumsal aktörlerin oluşmakta olduğunu düşünüyorum.

- *Üçüncü dünya ülkeleri, Batılı toplumlar tarafından tasarlanan ve ABD'nin egemenliği altında olan bu yeni dünya iletişim sistemine karşı ne yapabilir? Örneğin Batılı toplumlar 21. yüzyılın eşliğinde iletişim toplumu evresine ulaştıklarını iddia ederlerken, Türkiye gibi ülkeler de korku ve tutku karışımı bir ruh haliyle Batılılarla karşılaştırıldıklarında tarihte bir kez daha onlara göre geç kaldıklarını düşünmeye başlıyorlar. Üçüncü dünya ülkelerinin bugünkü dünya iletişim sisteminde kendilerine bir yer açma şansı var mı? Bu ülkeler örneğin Batı'dan ihraç edilmiş kültürel ürünleri tüketiyor. Kısaca, üçüncü dünya ülkeleri dünya iletişim sisteminde herhangi bir rol oynayabilir mi?*

Armand Mattelart: Tüm dünyanın yararına olduğu söylenen yeni iletişim teknolojilerinin vaatlerine ilişkin söylem ile gerçeklik arasında ciddi bir uçurum var. Ayrıca bu, tarihten çıkarılacak bir derstir. Fernand Braudel gibi tarihçeler bunu çok iyi bir biçimde ortaya koydular. Yani, 19. yüzyılın başından bu yana ağların gelişiminin her evresinde yeni hiyerarşiler ve yeni dışlama biçimleri ortaya çıktı. Günümüzde de aynı dışlama mantığının içindeyiz. Örneğin, bir ay kadar önce UNESCO'nun

genel konferansı yapıldı. Her iki yılda bir böyle toplantılar yapılıyor. Son toplantı sırasında siber uzam ve siber uzama evrensel ulaşım hakkının gerekliliğini konu alan bir metin üzerinden tartışmalar yapıldı. Söz konusu metinde, bu mücadelenin UNESCO'nun öncelikli mücadelelerinden birisi olması gerektiği ortaya konuyor. UNESCO, *Union Internationale de la Telecommunication* (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği) ile birlikte Cenevre'de 2003 yılının Eylül ayında dünya ölçeğinde bir toplantı yapma kararı aldı. Toplantının amacı nümerik alarundaki yeniliklerle ortaya çıkan yeni bir yoksulluk ve dışlama sorununu gündeme getirmektir.

Demek ki, kimi örgütler bu sorunun farkında. Ama UNESCO'da daha önce gördüğümüz bir şey var, sorunun gerçek bir sorun olduğu açıkça ortada olmasına rağmen bazı delegasyonlar (biliyorsunuz ABD bu kurumda temsil edilmiyor, ama fiilen bunun böyle olduğu söylenemez) UNESCO'nun yönelimini etkiliyor. Bu yüzden de sorunun önemini geçiştirmeye yönelik eğilimler giderek güç kazanıyor ve sorunun teknokratik çözümlerle halledileceği inancı yaygınlaşıyor. Böylece, "Biz onlara uluslararası fonların yardımıyla bilgisayarlar paraşütleyeceğiz ve sorunlar kendiliğinden çözülecek" anlayışı yaygınlaşmaya başlıyor. Oysa, teknolojilerin yaygınlaşmasının global bir sorun olduğunun farkına varılıyor. Bu aynı zamanda eğitim politikasına ve pedagojiye ilişkin bir sorundur. Başka bir ifadeyle tüm toplumu etkileyen bir sorunla karşı karşıyayız. Sanki böyle değilmiş gibi tüm söylemler bu saptamaların tersine işaret ediyor. Örneğin size sanal üniversiteleriniz olacak, iletişim ağlarını kullanarak size enformasyon ve bilgiler göndereceğiz deniliyor. Aslında böylece de 70'li yıllarda işe yaramadığı ortaya çıkmış olan modernleşme söylemi yeniden formüleştiriliyor, yeniden çevrimleniyor.

Hatırlamak gerekirse, 1960'lı ve 1970'li yıllarda üçüncü dünya ülkelerine medya aracılığıyla, teknik aracılığıyla tüm sorunlarınızı çözeceksiniz denmişti. Günümüzde yapılan da,

teknik aracılığıyla modernleşme söyleminin yinelenmesidir. Bunun gerçek bir sorun olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu söylem bir batılılaştırma ideolojisiyle birlikte, ondan destek alarak yeniden güçlenmektedir. Batılılaşmayı burada pejoratif bir anlamda kullanıyorum. Başka bir ifadeyle bu terimi üçüncü dünyalıktan kurtulmanın tek şansının modernleşme çizgisinde başı çeken ülkeleri taklit etmek olduğunu söyleyen 60'lı ve 70'li yılların sosyologlarının kullandığı anlamda kullanıyorum.

- Şili örneği konusunda bugün neler söyleyebilirsiniz?

Armand Mattelart: Bugün Şili'nin konumu oldukça sorunlu bir konum. Şili general Pinochet'nin diktatörlüğü döneminde neo-liberal politikaların laboratuvarı haline geldi ve Şili bir vitrine dönüştü. Şilililerle konuşulduğunda bu modelin son nefesini vermekte olduğu açıkça görülüyor. Dünya küreselleşirken insanların %80'i yeni modernleşme denilen şeyin dışında kalıyor. Şili bu modernleşme modelinin sınırlarını gözler önüne seren ilk ultra-liberal model olmuştu ve bu modelin uluslararası sorunları çözümlenemekteki yetersizliğini ortaya çıkardı.

- Biraz önce entelektüellerin piyasa karşısında konum almakta çektiikleri güçlükten söz ederken, hatta çoğu entelektüelin özel sektörün yanında yer aldığı belirtirken birden iletişim ideolojisinin kendisini de sorgulamamız gerektiğini düşündüm.

Armand Mattelart: Sorun aslında daha ciddi boyutlara ulaştı. Devlet üniversitelerinde çalışanlar bile onlar gibi düşünmeye başladı. Hatta kamuda çalışırken beyinlerini özelleştirmeye başladılar.

- Devam edersen, günümüzde iletişimin kendisi bir söylene dönüşürken, iletişim bir değerden çok bir teknik gibi algılanmıyor mu? İletişim eğitimi verilen öğrencilerin bir gün reklam piyasasında ticari ifade özgürlüğünü savunan ideolojilerin yaygınlaştırılmasına hizmet edip etmeyeceğini nasıl bilebiliriz?

Armand Mattelart: Kesinlikle teknikçi mantığa ve eninde sonunda ekonomist ideolojiye karşı mesafeli durulması

gerekiyor. Özellikle iletişim bilimlerindeki öğrencilerin piyasanın büyüleyiciliğine kapılmamaları gerekir. Olur da bir gün bu büyülenmenin içine düşerlerse de önemli olan bundan başka bir şeyin de var olduğunu bilmeleri. Aslında söylediklerinizle iletişim eğitiminin yaşadığı kriz sorununa değinmiş oluyorsunuz. Gerçekten de açılan iletişim okullarının sayısı gitgide artıyor. Bununla birlikte teknikçilik eğilimi de, yani piyasa araştırmaları da yaygınlaşmaya başlıyor.

- *Evet vurgulamak istediğim böyle bir şeydi. İletişim kendinde bir değer olmasına rağmen, günümüzde toplumlar kendilerini iletişim toplumları olarak tanımlıyorlar. Hemen her yerde, özellikle de medyatik alanda açık toplum, şeffaf toplum türünden iletişim ideolojisi olarak adlandırabileceğimiz fısıltılar dolaşıma sokuluyor. Nerede olursak olalım bizden iletişimde bulunmanız talep ediliyor. Sormak istediğim bu iletişim ideolojisinin reklam sektörünün argümanlarının ve dolayısıyla piyasa toplumu mantığının yaygınlaşmasına katkıda bulup bulunmadığı?*

Armand Mattelart: İletişim üzerine bu söylemin havada kaldığı kanısındayım. Örneğin iletişim kanallarının çoğalmasını destekleyen bu iletişim, açıklık, şeffaflık söylemi Fransa'da boş bir söyleme dönüşmeye başladı. Sorun, bu iletişim ideolojisinin ikame bir ideoloji olmasıdır. Yani ilerleme ideolojisinin ikamesi olarak işlemedir. Bugün, sonsuz ilerleme ideolojisinin kriziyle birlikte iletişim ideolojisi onun yerini aldı. Ama, bu hafızası olmayan bir ideoloji. Bu ideolojinin gerisinde toplumsal bir proje yok. Varolan tek proje ise teknik belirlenimciliğin izini taşıyor: Teknoloji aracılığıyla toplumu dönüştürecek ve değiştireceksiniz. Üstelik teknik belirlenimcilik hemen her yere yayılmış durumda. Bu belirlenimcilik toplumsal alanda karşımıza çıkabildiği gibi, örneğin ordular da enformasyon teknolojileriyle yeni askeri doktrinler oluşturmaya başladılar. Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından Amerikalılar askeri alandaki yeni devrimlerden söz etmeye başladılar. Körfez Savaşı'nı, Bosna'daki ve Kosova'daki savaşları örnek olarak göstererek, yeni savaşların enformasyon savaşları olduğu

söyleniyor. Enformasyon tekniklerine sahip olanların dünyanın da hakimi olacağı iddia ediliyor. Bunları söyleyenlerin hepsi 11 Eylül'de sadece zeka teknolojilerine yatırım yaparak toplumları ve terörist hareketleri anlamının mümkün olmadığını ve bu tür mücadelelerin tek yolunun en eski yöntemleri kullanmak olduğunu farkına vardılar. Bu, başka örneklerden yalnızca bir tanesi. Örnek, bize teknikle her türlü sorunun çözülemeyeceğini gösteriyor. Teknik, Afganistan'daki sorunları çözmeye yetmeyecek. Gruplar halinde başkaldırıları devam edecek. Kültürlerin önemi yeniden su yüzüne çıkmaya başlıyor. Tarihlerin önemi yeniden gündeme geliyor. İletişim ideolojisiyle birlikte teknikle her şeyi halledebileceğimiz yanılgısına düştük. Ama birden bire çok eski sorunlar yeniden ortaya çıktı.

- *11 Eylül ile birlikte ABD'nin tüm dünyaya yaydığı ve dayattığı imgeler sanki birden ABD'nin kendisine çevrilmiş gibi olmadı mı?*

Armand Mattelart: Tarihte ilk defa böyle bir şey oldu. Ayrıca ABD hükümeti de tarihte ilk defa Amerikan medyalarının kutsal haber akışı parolasını izlememeleri için direktif vermek zorunda kaldı. Bu onların özgürlükçülükleriyle ulusal güvenlik doktrinleri arasındaki çelişkili durumu gözler önüne seriyor. Örneğin Arapların yaşadığı bölgelerde insanların Amerikan programlarını ve kültür ürünlerini alma biçimleri oldukça çelişkilidir. Bu insanlar bir yandan Amerika'dan ve onun ürettiklerinden nefret ediyorlar, öte yandan ise bunları çekici buluyorlar. Amerikan doktrinlerinin, savaş doktrinlerinin, Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından yanlışlandığını gördük. Çünkü Amerikalılar şiddete dayalı iktidarın, zora dayalı iktidar kullanımının artık sonunun geldiğini ve artık günümüzde iktidarın daha yumuşak bir şekilde kullanılması gerektiğini düşünmeye başladılar. Buna göre bu iktidar enformasyon ağlarını, reklamı, programları ve buna benzer şeyleri içine alıyordu. Oysa, tüm dünyanın bize gösterdiği şey, insanların bu programlar ve kültürel ürünler karşısında takındıkları tutumun muğlak bir tutum olmasına

rağmen, bu insanların özellikle de içinde yaşadıkları yaşam koşulları, standartları ve kendilerine kitle kültürü aracılığıyla vaat edilen şu ünlü bolluk vs. toplumuna ulaşamamaları nedeniyle isyan edip başkaldırmalarını engellemiyor. 11 Eylül'de gerçekten iğrenç bir şekilde isyanlarını dışa vurdular, ama dünyada bu nitelikte olmayan başka başkaldırıları da var. Bu başkaldırıları artık sabırların taşıdığını açıkça dile getiriyor. Bu başkaldırıların hiçbiri yeni teknolojileri kullanmıyor ya da teknolojiyi Amerika'nın hegemonik iktidarına karşı bir silah olarak kullanmıyor. Arjantin'de olup bitenlere baktığımızda, Arjantin birkaç yıl öncesine kadar IMF'nin örnek öğrencisi olarak niteleniyordu. Bugün Arjantin'de orta sınıf tamamen yok oldu. 1960'lı yılların başında Şili'ye vardığımda Latin Amerika'da en geniş orta sınıfa sahip olan ülke Arjantin'di. Oran yaklaşık olarak %35'di. Bugün bu oran %10'unun altına düştü. Söz konusu olan yalnızca alt sınıfı, yani işçiler ve köylüler gibi halk kesimleri değil, aynı zamanda modernleşmenin çekirdeği olan orta sınıfı da etkileyen bir fakirleşme-yoksullaşma sürecidir. İşte aslında dünyanın düzensizlikleri bunlar. Dramatik olan, 11 Eylül'ün ardından dile getirilen tepkilerde tanık olduğumuz Cihada karşı yeni bir Haçlı Seferi çağrısı yapılırken dünyada 11 Eylül'den dolayı sevinçten havaya uçmadan taleplerinin duyulmasını ve kendilerinin hafıza hakkının da tanınmasını talep eden insanların olduğunun unutulmasıdır. Çünkü günümüzde bu hakka yalnızca Amerikalılar sahip. Örneğin başka ülkelerde binlerce insan öldüğünde bu insanların hafıza hakkı yok. Dünyasal gerçeklik işte bu oluyor günümüzde.

- *Örneğin Türkiye'de, özellikle öğrencilerden pek çoğunun 11 Eylül olayını gerçekten Amerika'ya iyi oldu, Amerikalılar bunu hakketmişlerdi türünden yorumlar yaptığını tanık oluyoruz. Bence Amerika'nın Haçlı Seferi çağrısı gibi bu tür tepkiler de Batı ve Doğu karşıtlığını daha da keskinleştirmekten başka bir işe yaramıyor.*

Armand Mattelart: Günümüzde çeşitli karşıtlık biçimleri var. Sözü ettiğiniz karşıtlıklar aşırı olanlar. Ama ben

Batı'nın, (Batı'dan söz edebilirsek eğer, aslında kastettiğim zengin ülkeler, özellikle de zengin ülkelerin zengin sektörleri) dünyadaki düzensizliğin farkında olmadıklarını düşünüyorum. Dramatik olan da işte budur. Amerikalı genç öğrencilerle yapılan söyleşileri dinlediğinizde, neden dünya Amerikalılara karşı bu kadar kin besliyor diye sorduklarına tanık oluyoruz. Ben başka bir 11 Eylül'de, 1974 yılının 11 Eylül'ünde Şili'deydim. O gün askeri bir darbe yapılmıştı. İki olay arasında garip bir rastlantısallık var sanki. Bu darbe CIA'in yardımıyla yapılmış örgütlü bir darbeydi. Hafızada yer eden bunun gibi olaylar 11 Eylül sayesinde birden yeniden hatırlanmaya, su yüzüne çıkmaya başladı. Günümüzde zengin ülkelerin farkına varamadığı şey, fakir insanların kaybedecek hiçbir şeylerinin olmadığıdır. Bu yüzden de şimdiye kadar varlığından bile haberdar olmadığımız, hiç kimsenin aklının ucundan bile geçmeyen başkaldırı biçimlerinin ortaya çıkacağını düşünüyorum. Örneğin Arjantin'de teknolojik alanda hemen her şey var, ama IMF'nin politikaları nedeniyle sağlık ve eğitim gibi alanlarda yaşanan sorunlara karşı çıkmak için insanlar en temel savunma biçimlerini kullanıyorlar. Örneğin yolları kesiyorlar, böylece arabaların, kamyonların dolaşımına çıkmalarını engelliyorlar. Bunlar yeni muhalefet etme biçimleri. İnsanlar dünyanın dört bir köşesinde bu tür yeni muhalefet biçimleri keşfediyor. Bir gün insanların umutsuzluğu iyice arttığında bu muhalefetin şiddeti de beklenmedik bir biçimde artacak. Hem günümüzün hem de geleceğin sorunu dünyada hüküm süren adaletsizliktir. Neo-liberal politikaların Şili'deki darbe döneminde olduğu gibi yalnızca binlerce insanın ölümüne yol açmakla kalmadığı, ama aynı zamanda çocukların yetersiz beslenmekten dolayı ölümüne yol açtığını hiç kimse hatırlamak istemiyor. Küreselleşme modeli öylesine dışlayıcı bir model ki, yol açacağı tek şey bugün de görüldüğü gibi büyük bir çoğunluğun insanlık dışı kalmasıdır.

- *Galiba son günlerde IMF'nin bize yapmaya çalıştığı da böyle bir şey.*

Armand Mattelart: Bence öyle. Krizden yalnızca nüfusun %30 ya da %40'lık bir kesimi çıkacaktır. Geriye kalanlar ise marjlarda kalmaya devam edecektir. Bugüne kadar IMF her defasında, Meksika'da, Arjantin'de krizden kurtulma sözü verdi. Ama her defasında başka bir kriz ortaya çıktı.

- Tüm bu söylediklerinizden şu itilü küresel köye ulaşamayacağımız sonucunu çıkarıyorum.

Armand Mattelart: Şimdiye kadar küresel bir köyde yaşanmadı. Şu an kesin olan şey, bunu yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesinde de açıkça gözlemliyoruz, teknolojik gettoların sayısının gitgide artacağıdır. Bir de eğer artık 11 Eylül öncesinde olduğu gibi yaşanmayacaksa, bu aşırı şiddet vesilesiyle ortaya çıkan şey toplumsal denetimin gitgide daha güçleneceğini gösteriyor. Toplumsal gözetleme metotları yaygınlaşmaya başlayacak. Büyük endüstriyel ülkelerdeki insanlar terörizme karşı mücadele edilmesi gerektiği endişesiyle yeni otoriter yasal düzenlemelere ve kendilerinin kontrol edilmesine rıza göstermeye başladılar. Örneğin Avrupa Birliği içinde yapılan yasal düzenlemelerde bu terörizme karşı mücadele nosyonunun nerelere kadar yaygınlaşacağı sorusu sorulmaya başlandı. Toplumsal hareketlerin de bu nedenle zarar görebileceği endişesi oluşmaya başladı.

- Sizin ekonomi-dünya (economie-monde) nosyonundan türeyen iletişim-dünya (communication-monde) nosyonunuzla içinde yaşadığımız dünyayı nasıl daha iyi analiz edebiliriz?

Armand Mattelart: Kullandığım bu nosyon tüm bir tarih araştırmaları düşüncesi geleneğinin içinden doğmuş, bu geleneğin katkısıyla geliştirilmiş bir nosyondur. Ekonomi-dünya nosyonu bildiğiniz gibi Fernand Braudel, Immanuelle Wallerstein gibi düşünürlerle ait bir nosyondur. Bu nosyonu küreselleşme nosyonunun fazlasıyla ideolojik bir terim olduğunu düşündüğüm için kullanmışım. Ayrıca küreselleşme terimi reklam ağlarından, yönetim çevrelerinden ve özellikle de finansal olanın kuralsızlaştırılmasından hareketle inşa

edilmiş bir terimdir. Küreselleşme teriminin büyük şirketlerin icat ettiği bir terim olduğunu düşündüğüm için bu nosyonu kullanmayı tercih ettim. İletişim-dünya nosyonu bütünleşen dünyasal bir bütünleşme sürecine doğru evrildiğimizi, ama bu dünyasal bütünleşmenin dünyanın yalnızca belli bölgelerini içine aldığı, yeni hiyerarşiler yarattığını, dünya nüfusunun önemli bir kesimini oluşturan sistemin dışında bıraktığını dile getiriyor. Paniletişim ideolojisiyle karıştırılan küreselleşme ideolojisi dünyasal düzensizliklerin kökenlerini ve nedenlerini bizden gizleyen bir ideolojidir.

- Uluslararası Reklamcılık kitabınızı okurken beni çok şaşırtan bir olguyla karşılaştım. İnsanların asla erişemeyeceği ürünlerin reklamlarının her akşamı televizyonlarda boy gösterdiği fakir ülkeler, reklam sektörüne inanılmaz oranlarda yatırım yapıyor. Bunu anlamak mümkün mü?

Armand Mattelart: Başlangıcından bu yana kural buydu. Örneğin bu açıdan Brezilya örneği oldukça ilginç bir örnektir. Brezilya'da televizyon dizisi üretimi çok yüksektir. Brezilya nüfusunun %90'ı bu melodramları izlemektedir. Bu diziler sık sık reklamlarla kesilir. Bu dizileri izleyenlerin çoğunluğu reklamların tanıtımını yaptığı ürünlerden hiçbirini satın alacak güce sahip değildir. Ama reklam öncelikle satın alma gücü olanlara seslenir, ötekilerinin nezdinde ise serimleme etkisi işlevi görür. Ama belki de bugün reklam sektörünün yaşadığı sorun, reklamın bu işleyişinin etkililiğini kaybetmekte oluşudur. 1960-70'li yıllarda modernleşme konusunda çalışan Amerikalı sosyologlar büyüme devriminden söz ediyorlardı, günümüzde büyüyen ve yaygınlaşan ise yalnızca hayal kırıklığıdır. Latin Amerika ülkelerinin reklam sektörünün 70'li yıllarda yaşadıklarını örneğin Türkiye'de 90'lı yıllardan itibaren yaşamaya başlayabilirsiniz. Bunun nedeni de kimilerinin sandığı gibi dünyanın küreselleşmiş olması değil, küreselleşmemiş olmasıdır. Aslında her gerçekliğin öncelikle ulusal ve bölgesel bir gerçeklik olduğunu kabul etmek gerekir. İletişim düşüncesiyle birlikte herkesin her yere aynı anda

ulaştığına inanılmamaya başlandı. Bugün farkına vardığımız şey aslında dünyanın ayrımcı bir şekilde yol aldığıdır. Bunu teknolojilerin kullanımında açıkça görüyoruz. *İletişimin Dünyasallaşması* kitabımda buna örnek olarak Venezüella'daki orta sınıfı almışım. Bu sınıf telsiz telefonu Avrupa'dan önce kullanmaya başladı. Çünkü telsiz telefon, hırsızlığın yüksek oranlarda olduğu bir ülkede evin içinde daha rahat hareket etmeye imkan tanıyordu. Önemli olan dünyanın eşzamanlı olmadığına farkına varmaktır. Bunu anlamadığımızda tüm basmakalıp yargıların tuzağına, özellikle de etnik merkezliğin tuzağına düşme riski çok yüksektir. Bunları fark etmediğimizde tüm dünyayı içinde yaşadığımız en ayrıcalıklı toplumları temel alarak değerlendiririz.

- *Bugünkü geldiği aşamada kapitalizmi, onun üretim tarzının yarattığı tüketim modeline ve yaşam tarzına karşı çıkmadan nasıl eleştirebiliriz? Küresel piyasanın dayattığı varoluş tarzlarına nasıl direnebiliriz?*

Armand Mattelart: Bugünkü direniş tarzları, hem yılların olgunlaştırdığı direniş tarzlarını, örneğin 19. yüzyılda keşfedilen direnişleri hem de daha modern mücadele biçimlerini içinde barındırıyor. Orta Amerikalı köylüler Fransız köylüleriyle birlikte hareket ettiklerinde, birlikte genetik olarak dönüştürülmüş organizmalara karşı mücadele ettiklerinde aslında söz konusu olan yeni teknolojileri kullanan toplumsal hareketlerdir. Söyleyebileceğimiz şey bugün dünyada çoğul bir mücadele ve direniş pratiklerinin var olduğudur. Bugün sorun yaratan şey, mücadele biçimlerinin çoğalmasına rağmen, henüz bu mücadelelerin birbirleriyle eklemlenmesine imkan tanıyacak olan şeyin ortaya çıkmamasıdır. Ancak bu eklemlenme sayesinde yerleşik yaşam tarzları yerlerinden oynatılabilir. Bu açıdan en azından umudumuzu korumamız gerekir. Yalnız bunu büyük akşamın bugünden yarına geleceğini sanarak da yapmamak gerekir. Bu kadar çok kişiyi dışarıda bırakan bir sisteme karşı yeniden formüleştirelmekte olan yeni muhalefet etme tarzları olduğunu da görmek gerekir. Sokaklara

döküldüklerinde bu hareketlerin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkıyor. Bu hareketler her halükarda uluslararası örgütlerin üzerinde baskı kurulmasına vesile oluyor. Bu baskı gerçekten önemli çünkü dünyadaki birkaç ülkenin yararını gözeten ve tüm dünyayı ilgilendiren önemli sorunlar hakkında kararlar alan örgütlerin dünyanın demokratikleşmesi sorununu hafife almalarını engellemeye yarayabilir.

Başka bir direniş biçimi ise kültüre ilişkin sorunların yalnızca Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumlarda tartışılmasını önlemek amacıyla yürütülmesi gereken bir direniştir. UNESCO bu rolü bir zamanlar üstlenmişti. Ama günümüzde artık bu rolü üstlenmiyor. Belki de UNESCO'nun statüsünün ve işleyişinin sorgulanması gerekiyor. Günümüzde bu rolü üstlenecek en uygun örgüt de UNESCO gibi görünmektedir. Fransa birkaç ay önce Dünya Ticaret Örgütü'nde tartışılan kültür ve eğitimle ilgili konuların UNESCO'da tartışılması önerisini gündeme getirdi.

Bunun dışında kendisini insan olarak tanımlayan herkes dünyadaki sefaletle karşı gözlerini kapatarak yaşamaya devam edemeyeceğini kabul etmelidir. Fransız jeopolitikçi Alain Jaques fakirlerin soykırımından söz ediyor. Bir şekilde iktidarı, zenginliği ellerinde bulunduran herkesin bunun farkına varması gerekir. Eğer bu durum değişmezse dünyadaki şiddet olayları gitgide artacaktır. Teknoloji gettoları ise bu sorun karşısında çaresiz kalacaktır. Kapitalizmin yerine ikame edilecek model sorunu ayrı bir sorundur. Öncelikle varolanı demokratikleştirmek için mücadele etmek gerekiyor. Bu gerçekten devasa bir sorun. Kurtarılmış bölgeler ortaya çıkmaya başlıyor. Bu bölgeler aynı zamanda yabancılar dışlanarak korunaklı ve güvenli bölgelere dönüştürülüyor. Örneğin bu açıdan bakıldığında, göçmenlere ilişkin politikası açısından Avrupa Birliği'nin bir getto olduğu söylenebilir. Sahip olduğumuz ayrıcalıklarla birlikte harekete geçmekte güçlük çekiyoruz.

- *Bu durumda demokratik bir toplum idealinden söz etmek de zorlaşıyor.*

Armand Mattelart: Endişe verici olan 1980'lerin sonunda başlayan özelleştirme, kuralsızlaştırma dönemiyle birlikte kelimelere atfedilen anlamların da bozulmuş olmasıdır. İfade özgürlüğü ticari ifade özgürlüğüne dönüştü. Her şey, hemen hemen her şey alt üst oldu ve sapkınlaştırıldı. Eşitlik nosyonunun içi boşaltıldı. Bu bizi kullandığımız sözcüklerin anlamlarını sorgulama zorunluluğuyla karşı karşıya bırakıyor. Örneğin gazetelerin yaygınlaştırdığı küreselleşme karşılığı ifadesi hepimizin ne ölçüde egemen ve medyatik olanın etkisi altında olduğumuzu gösteriyor. Konfüçyüs eğer beni bir devletin ya da bir ulusun yöneticisi olarak seçecek olsalardı, alacağım ilk önlem sözcüklerin anlamlarını yeniden onlara kazandırmak olurdu demişti. Günümüzde ultra-liberal model de buna yatırım yapmaya, yani sözcüklerin anlamlarıyla oynamaya başladı. Bir yandan tüm kurallar alaşağı edilirken, aynı zamanda dünyanın gerçekliğini ifade etme tarzımız da kuralsızlaştırılıyor. Buna karşı mücadele etmek de işi sözcüklerle, sözcükler üzerine çalışmakta olanlara düşüyor.

Armand Mattelart'ın Türkçe'ye çevrilmiş yapıtları

Mattelart, Armand (1995). *Beyin İktisat Şebekesi, Uluslararası Reklamcılık*. Çev., Işın Gürbüz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Mattelart, Armand ve Mattelart, Michèle (1988). *İletişim Kuramları Tarihi*. Çev., Merih Zalloğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.

Mattelart, Armand (2001). *İletişimin Dünyasallaşması*. Çev., Halime Yücel. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yazı Teslim Kuralları

Gönderilen yazıların, başka bir yerde yayınlanmamış olması ya da yayın için değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekir. Yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazar(lar)ına aittir. Yayınlanmayan yazılar iade edilmez. Yayın için kabul edilen yazıların yayın hakkı, yayınlanan yazıların da her türlü telif hakları dergiye aittir.

Makaleler 8000 kelimeyi geçmemelidir. 6000-7000 kelimelik bir makale (notlar ve referanslar dahil) iyi bir hedeftir. 2000-3000 kelimelik daha kısa yorum yazıları da kabul edilmektedir. Yazılar, varsa tablo, şekil ve illüstrasyonları da içeren dört eş nüsha olarak teslim edilmelidir. Yazının bir nüshası da diskette gönderilirse (Word for Macintosh ya da Windows), yazıyla ilgili işlemler daha hızlı yürütülebilir.

Yazarlar, gönderdikleri yazının eş bir nüshasını kendilerinde bulundurmalıdırlar. 100-150 kelimelik İngilizce ve Türkçe birer özet de yazılarla beraber gönderilmelidir. Yazılar, bir toplantıda tebliğ edilmiş ise, toplantının adı, tarihi ve yeri belirtilmelidir.

Yazıların ve özetlerin üzerinde, sadece yazının başlığı bulunmalıdır. Aynı bir kapak sayfasında yazarlar, isimlerini, tam ve aşık kurum posta adreslerini, telefon ve fax numaralarını ve varsa elektronik posta adreslerini bildirmelidirler. Bu bilgiler, hakemlere gönderilmeyecektir.

Tüm metin, girintili (indent) paragraflar, notlar ve referanslar dahil, A4 boyutunda kağıda çift aralıklı olarak ve kağıdın sadece bir yüzüne yazılmalıdır. Başlıklar ve arabaşlıklar kısa ve belirgin olmalıdır. ABD, TRT gibi kısaltmalarda nokta kullanılmamalıdır.

Dergiye gelen yazıların yayınlanması hakemlerden alınacak değerlendirmelere bağlıdır. Dergiye ulaşan yazılar en kısa süre içinde hakemlere gönderilir.

Hakem değerlendirmelerinin normal şartlarda 2-3 ay sürmesi beklenmelidir. Yazarlardan, hakemlerin görüşleri uyarınca yazılarını geliştirmeleri veya gözden geçirmeleri istenebilir. Yayın konusunda son karar Yayın Kurulu'na aittir. Yazıların kabul edilip edilmediğine dair bir mektup, hakem raporlarının fotokopileriyle birlikte, yazarlara gönderilir.

Yazıların gönderileceği adres

Kültür ve İletişim
Ankara Üniversitesi
İletişim Fakültesi
Cebeci 06590 Ankara